

ANNELERİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARINI ETKİLEYEN ETMENLERİN İNCELENMESİ

AN ANALYSIS OF THE FACTORS AFFECTING THE CHILD REARING ATTITUDES OF MOTHERS

Deniz ŞANLI *

Candan ÖZTÜRK**

ÖZET

Bu araştırmanın amacı okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesidir. Tanımlayıcı ve karşılaştırmalı bir araştırmadır. Örneklem, küme örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Seçilen üç anaokulunda eğitim gören toplam 390 öğrencinin annesi örnekleme oluşturmuştur. Kişisel Bilgi Formu ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği ile toplanan veriler, tek yönlü varyans analizi, Kruskal Wallis varyans analizi ve iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi kullanılarak değerlendirilmiştir. Annelerin yaş, eğitim ve çalışma durumu, aylık gelir durumu, ailenin oluştuğu kişiler değişkenlerine göre tutumlarında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Küçük yaşta olan, eğitim düzeyi düşük olan ve çalışmayan annelerin aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumlarının arttığı belirlenmiştir. Annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alması ve kendini yeterli hissetmesi durumunda demokratik tutumun arttığı, diğer tutumların azaldığı saptanmıştır. Annelerin çocuğun cinsiyetine göre tutumlarında fark olmadığı bulunmuştur. Sağlık profesyonelleri ve eğitimciler annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını ve etkileyen etmenleri bilmeli ve olumlu tutumlar geliştirmelerinde onlara yardımcı olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: PARI, çocuk, anne, çocuk yetiştirme tutumları

ABSTRACT

The objective of this study is to examine the factors affecting the child rearing attitudes of mothers that have children who are in the preschool period. It is a descriptive and comparative study. The sample was selected via the method of cluster sample. Mothers of totally 390 students who receive education at three chosen nursery schools constitute the sample. Being collected with Personal Information Form and Parental Attitude Research Instrument, the data were assessed through using one-way analysis of variance (ANOVA), Kruskal Wallis test and the independent samples t test. A significant difference was found on the attitudes of mothers, according to the variables of age, educational and working status, monthly income status, the people of which the family is comprised. It was determined that dependency and strictness and authoritarianism attitudes of young, poorly educated and unemployed mothers increase. It was also determined that democratic attitude increases and other attitudes decrease, in case the mother obtains information regarding child rearing and feels herself sufficient. It was found that there is not much difference in the attitudes of mothers, according to the gender of the child. Health professionals and educators shall be familiar with the factors affecting the child rearing attitudes of mothers and help them to develop positive attitudes.

Keywords: PARI, child, mother, child rearing attitudes

---

* Öğr.Gör.,Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, deniz.sanli@ikc.edu.tr

** Doç.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, candan.ozturk1@gmail.com

1. GİRİŞ

Çocuğun sağlıklı olarak yetişmesi ve olumlu kişilik yapısı geliştirebilmesinde anne babanın çocuk yetiştirme tutumları büyük önem taşımaktadır. Olumlu çocuk yetiştirme tutumları, çocuğun ileride kendisine ve topluma faydalı bir birey olmasına katkı sağlar (Yavuzer, 2003; Yörükoğlu, 2004).

Anne babanın olumlu tutumları çocuğun kendine özgü bir benlik geliştirmesine izin verir. Çocuğun benlik saygısı yüksek, sorumluluk duygusu ve özdenetimi gelişmiş bir birey olmasını sağlar. Buna karşılık olumsuz tutumlar, benlik saygısı, girişkenlik düzeyi, bağımsızlık ve iç kontrolün düşük olması, yüksek düzeyde saldırganlık ve güvensizlik ile sonuçlanır (Gander ve Gardiner, 2001; Potts & Mandlco, 2002).

Anne babanın çocuk yetiştirme tutumları özellikle toplumsallaşma sürecinin en yoğun yaşandığı ve kişilik gelişiminin temellerinin atıldığı okul öncesi dönemde önemli rol oynamaktadır. Anne babanın cezalandırıcı olmayan, dinlemeyi ve açıklamayı benimseyen tutumları çocuğun girişimciliğini destekler. Bu dönemde anne babayla özdeşim kurulduğu için, anne babanın tutumları çocuk tarafından benimsenir (Gander ve Gardiner, 2001; Potts & Mandlco, 2002).

Yapılan bir çalışmada Türkiye'de yapılmış ebeveyn tutum ve davranışlarına ilişkin yayınlanmış 34 yayın derlenmiş ve bu tutum ve davranışların çocuklar üzerindeki etkileri incelenmiştir. Ebeveyn tutum ve davranışlarında baskı, disiplin ve aşırı koruyuculuğa karşılık gelen davranışların çocuk üzerindeki etkileri tutarlı olarak olumsuz; demokratik ve kabul edici tutum ve davranışların etkileri ise tutarlı olarak olumlu bulunmuştur (Sümer, Aktürk ve Helvacı, 2010).

Annenin çocuk yetiştirme tutumu kadar babanın tutumunun da önemli olduğu belirtilmektedir. Türk toplumunda ise çocuk bakımı annenin görevi olarak görülmektedir. Annenin çocukla geçirdiği zaman ve kurduğu iletişim babadan daha fazladır (Yavuzer, 2003; Yörükoğlu, 2004).

Çocuk yetiştirme tutumları toplumdan topluma değişebileceği gibi belirli bir toplumda zamana ve ailelere göre de değişebilir. Aynı toplumda zaman içinde görülen değişiklikler, içinde bulunulan dönemin sosyal ve ekonomik koşullarına uyum sağlamaya çalışırken ailede farklı gereksinimlerin doğması, farklı sorumlulukların eklenmesi, dolayısıyla aile içi ilişkilerde ve rollerde oluşan değişimle açıklanabilir. Aileler arasında görülen farklılıklar kişisel ve yaşam koşulu farklılıklarından kaynaklanır (Grusec & Davidov, 2007; Mızrakçı, 1994).

Çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili olarak yurt dışında yapılan çalışmalarda genellikle kültürün çocuk yetiştirme tutumlarına etkisi incelenmiştir (Chiu, 1987; Tudge, Hogan, Snezhkova, Kulakova & Etz, 2000; Von Der Lippe, 1999; Wang & Phinney, 1998). Bazı araştırmacılar anneye ve çocuğa ait sosyodemografik özelliklerin anne tutumlarına etkisini araştırmışlardır (Dekovic & Gerris, 1992; Raffertya & Griffin, 2010; Singh & De Man, 1991; Tudge et.al., 2000; Von Der Lippe, 1999).

Ülkemizde yapılan çalışmalarda annenin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyebileceği düşünülen anne, baba ve çocuğa ait sosyodemografik özellikler ve annenin kendi yetiştiriliş şekli gibi etmenler incelenmiştir (Ayyıldız, 2005; Çetinkaya ve Başbakkal, 2005; Kaynar ve Yıldız, 2003; Keskin, 2004; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1998; Özyürek ve Şahin, 2005; Şahin ve Özyürek, 2008; Tortumluoğlu, 1996). Bu çalışmaların sonuçlarının çelişkili olduğu görülmektedir.

Sağlık profesyonelleri ve öğretmenler aile ile en yakın ilişki kuran kişilerdir. Sürekli olan bu ilişkide aileyi yakından tanır ve sorunlarını paylaşırlar. Bu nedenle annenin

tutumlarını etkileme ve değiştirme güçleri vardır. Hem sağlık profesyonelleri hem de öğretmenlerin çalışma alanları kurumları ile sınırlı değildir. Kurum dışı etkinliklerle toplumu bilgilendirme ve ebeveynlere rehberlik etme gibi sorumlulukları da üstlenirler. Sağlıklı bireylerin ve sonuçta sağlıklı toplumun oluşması, sağlıklı anne-baba-çocuk ilişkisine bağlıdır. Sağlık profesyonellerinin ve eğitimcilerin anne babanın çocuk yetiştirme tutumları, bu tutumların nelerden etkilendiği ve çocuğu nasıl etkilediği konusunda bilgisinin artması toplum sağlığı açısından önem taşımaktadır.

Çocukların sağlıklı yetiştirmeleri için anne babalara destek verecek girişimlerde bulunulmadan önce, toplumun bu konudaki durumu bilinmelidir. Planlanan araştırmanın bu amaca hizmet edeceği düşünülmektedir. Her toplum gibi Türk toplumunun da yapısında değişimler olmaktadır. Çocuk yetiştirme tutumlarının toplumdaki bu dinamik yapıdan etkileneceği düşünülmüştür. İzmir ilindeki sosyokültürel hareketliliğin ve aldığı göçlerle nüfus yapısında meydana gelen değişikliğin çocuk yetiştirme tutumlarına yansıtacağı beklenmektedir.

Bu çalışmanın, okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerinin çocuklarına sağlıklı yaklaşımlarda bulunulup bulunmadıklarını belirlemek açısından yararlı olacağı düşünülmektedir. Kişilerin genel eğilimlerinin bilinmesinin, anne babalara, sağlık profesyonellerine, eğitimcilere, konuyla ilgili araştırmacılara kaynak oluşturması beklenmektedir.

Bu araştırmanın amacı okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesidir.

2. YÖNTEM

Tanımlayıcı ve karşılaştırmalı bir araştırmadır.

2.1. Örneklem

Araştırmanın evrenini, İzmir il merkezinde bulunan, Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı tüm anaokulları oluşturmuştur. Örneklem, küme örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Seçilen üç anaokulunda eğitim gören toplam 643 öğrencinin annesi örnekleme oluşturmuştur. Araştırmaya toplam 390 anne katılmıştır. Katılım oranı %60.7'dir.

Örnekleme alınan annelerin yaş ortalaması 33.68 ± 4.75 olarak bulunmuştur. Annelerin %28.5'inin (n=111) 23-30, %62.3'ünün (n=243) 31-40, %9.2'sinin (n=36) 41-50 yaş grubunda olduğu saptanmıştır. Annelerin %16.4'ünün (n=64) ilköğretim, %36.2'sinin (n=141) lise, %47.4'ünün (n=185) üniversite mezunu olduğu bulunmuştur. Annelerin çalışma durumlarına bakıldığında, %62.6'sının (n=244) çalıştığı, %37.4'inin (n=146) çalışmadığı belirlenmiştir.

Ailelerin aylık gelir durumunun, %11.5 (n=45) gelir giderden az, %68.7 (n=268) gelir gidere eşit, %19.7 (n=77) gelir giderden fazla olduğu görülmektedir.

Çocukların yaş ortalamaları 5.44 ± 0.61 olarak belirlenmiştir. Çocukların %50.3'ünün (n=196) kız, %49.7'sinin (n=194) erkek olduğu bulunmuştur.

Ailelerin %84.9 (n=331) gibi büyük bir bölümü anne, baba ve çocuklardan oluşmaktadır. Buna karşılık %7.9'u (n=31) geniş aile yapısındadır. Ailelerin %3.8'inin (n=15) tek ebeveyn ve çocuklardan, %3.3'ünün (n=13) tek ebeveyn, çocuklar ve aile büyüklerinden oluştuğu görülmektedir.

Annelerin çocuk yetiştirme konusunda kendisini %46.7 (n=182) yeterli, %49.5 (n=193) kısmen yeterli, %3.8 (n=15) yetersiz hissettiği belirlenmiştir. Annelerin %74.9'unun (n=292) çocuk yetiştirme konusunda bilgi aldığı, %25.1'inin (n=98) ise almadığı bulunmuştur.

2.2. Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları Kişisel Bilgi Formu ile Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği'dir. Parental Attitude Research Instrument (PARI) ölçeğin orijinali olup Schaefer ve Bell (1958) tarafından geliştirilmiştir. Toplam 115 madde ve 5 alt boyut içermektedir.

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması Le Compte, Le Compte ve Özer (1978) tarafından yapılmıştır. Yapılan güvenilirlik çalışmasında test-tekrar test korelasyon katsayısı 0.58-0.88 arasında bulunmuştur.

Bu çalışmada ölçeğin Cronbach's alfa katsayısı 0.89 olarak bulunmuştur. Alt boyutların Cronbach's alfa katsayıları; aşırı koruyuculuk 0.83, demokratik 0.40, ev kadınlığı rolünü reddetme 0.77, geçimsizlik 0.65, sıkı disiplin 0.77 olarak bulunmuştur.

Le Comple, Le Comple ve Özer (1978) tarafından, ölçeğin aslında bulunan 115 maddeden, geçerlik ve anlaşılabilirliği yüksek 60 madde seçilmiştir. 5 alt boyuttan meydana gelen ölçek oluşturulmuştur. Bu alt boyutlar; aşırı koruyuculuk, demokratik tutum ve eşitlik tanıma, ev kadınlığı rolünü reddetme (EKR), geçimsizlik ve sıkı disiplindir. Küçük'ün çalışmasında PARI'nın 2., 3. ve 4. alt boyutlarının yapı geçerliği desteklenmiştir.

Ölçek boyutlarındaki maddeler karışık olarak verilir. Likert tipi bir ölçektir. Her ifade için "Çok uygun buluyorum" (4), "Oldukça uygun buluyorum" (3), "Biraz uygun buluyorum" (2), "Hiç uygun bulmuyorum" (1) seçeneklerinden biri işaretlenir. Her madde için işaretlenen seçenek numarası, madde puanı olarak değerlendirilir. 2., 29. ve 44. maddelere verilen yanıtlar tersine puanlanır. Her alt boyut için ayrı puan elde edilir. Toplam puan yoktur. Alt boyuttan alınan puanın yüksek olması o boyutun yansıttığı tutumun onaylandığını gösterir (Le Compte ve ark., 1978; Öner, 1997).

2.3. Uygulama

Ölçeğin kullanılabilmesi için ölçeği geliştiren Schaefer'dan ve ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapan Özer'den izin alınmıştır. Veri toplama araçlarının uygulanabilmesi Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Etik Kurulu, Valilik Makamı ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izin alınmıştır.

Anaokullarının yöneticileri aracılığı ile annelere ulaştırılan formların doldurulması sağlanmıştır. Doldurulmuş olan formlar yöneticilerden teslim alınmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Kişisel bilgi formundaki bilgiler sayı ve yüzdelerle ifade edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde Tek Yönlü Varyans Analizi, anlamlı farklılığın kaynaklandığı grubu belirlemek için Tukey's HSD Testi, İki Ortalama Arasındaki Farkın Önemlilik Testi, Kruskal Wallis Varyans Analizi, anlamlı farklılığın kaynaklandığı grubu belirlemek için Bonferroni Düzeltmeli Mann Whitney U testi yapılmıştır (Akgül, 2005).

3. BULGULAR

Tablo 1. Annelerin Yaşlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamaları ve Karşılaştırılması

Yaş	n	Aşırı Koruyucu		Demokratik		Ev Kadınlığı Rolünü Red		Geçimsizlik		Sıkı Disiplin	
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
23-30	111	41.78	8.64	29.41	3.30	27.75	6.72	12.69	3.82	32.43	6.82
31-40	243	38.19	8.42	29.43	3.07	26.90	6.28	12.58	3.54	30.03	6.36
41-50	36	41.05	9.23	29.11	3.13	25.63	5.90	13.11	3.63	30.41	6.92
	390	F=7.348 p=0.001		F=0.165 p=0.848		F=1.623 p=0.199		F=0.329 p=0.720		F=5.166 p=0.006	

Annelerin yaşlarına göre PARI tutum ölçeğinin aşırı koruyucu ($p=0.001$) ve sıkı disiplin ($p=0.006$) alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulunmuştur (Tablo 1). 23-30 yaş grubundaki annelerin aşırı koruyucu ve sıkı disiplin alt boyut puan ortalamaları 31-40 yaş grubundaki annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir (sırasıyla $p=0.001$, $p=0.004$). Annelerin yaşlarına göre demokratik, EKR ve geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Tablo 2. Annelerin Eğitim Durumlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamaları ve Karşılaştırılması

Eğitim durumu	n	Aşırı Koruyucu		Demokratik		Ev Kadınlığı Rolünü Red		Geçimsizlik		Sıkı Disiplin	
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
İlköğretim	64	46.26	8.07	29.26	3.32	28.35	7.12	13.56	4.10	36.20	6.86
Lise	141	41.46	8.01	29.38	3.23	27.12	6.22	12.71	3.72	32.02	6.42
Üniversite	185	35.62	7.41	29.45	3.02	26.49	6.20	12.31	3.32	27.89	5.03
	390	F=52.044 p=0.000		F=0.087 p=0.916		F=2.056 p=0.129		F=2.845 p=0.059		F=52.488 p=0.000	

Annelerin eğitim durumlarına göre PARI tutum ölçeğinin aşırı koruyucu ($p=0.000$) ve sıkı disiplin ($p=0.000$) alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulunmuştur (Tablo 2). İlköğretim mezunu annelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamaları lise ve üniversite mezunu annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir (sırasıyla $p=0.000$, $p=0.000$). Lise mezunu annelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamaları üniversite mezunu annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir ($p=0.000$).

İlköğretim mezunu annelerin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamaları lise ve üniversite mezunu annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak bulunmuştur (sırasıyla $p=0.000$, $p=0.000$). Lise mezunu annelerin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamaları üniversite mezunu annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir ($p=0.000$).

Annelerin eğitim durumlarına göre demokratik, EKR ve geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Tablo 3. Annelerin Çalışma Durumlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamaları ve Karşılaştırılması

Çalışma durumu	n	Aşırı Koruyucu		Demokratik		Ev Kadınlığı Rolünü Red		Geçimsizlik		Sıkı Disiplin	
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
Evet	244	38.57	8.88	29.36	3.08	26.61	5.88	12.65	3.47	29.88	6.48
Hayır	146	41.00	8.19	29.45	3.25	27.71	7.12	12.69	3.87	32.20	6.60
	390	t=-2.685 p=0.008		t=-0.265 p=0.791		t=-1.650 p=0.100		t=-0.106 p=0.916		t=-3.401 p=0.001	

Annelerin çalışma durumlarına göre PARI tutum ölçeğinin aşırı koruyucu ($p=0.008$) ve sıkı disiplin ($p=0.001$) alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulunmuştur (Tablo 3). Çalışan annelerin aşırı koruyucu ve sıkı disiplin alt boyut puan ortalamaları çalışmayan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak belirlenmiştir (sırasıyla $p=0.008$, $p=0.001$). Annelerin çalışma durumlarına göre demokratik, EKR ve geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Tablo 4. Annelerin Aylık Gelir Durumuna Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamaları ve Karşılaştırılması

Alt boyut Aylık gelir	n	Aşırı Koruyucu		Demokratik		Ev Kadınlığı Rolünü Red		Geçimsizlik		Sıkı Disiplin	
		$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
Gelir az	45	40.86	8.98	29.40	3.20	29.06	5.96	14.82	4.05	32.53	7.28
Eşit	268	39.80	8.77	29.41	3.09	27.01	6.57	12.44	3.52	30.76	6.58
Gelir fazla	77	37.55	8.08	29.35	3.31	25.89	5.73	12.18	3.29	29.67	6.18
Toplam	390	F=2.653 p=0.072		F=0.011 p=0.989		F=3.546 p=0.030		F=9.550 p=0.000		F=2.671 p=0.070	

Annelerin aylık gelir durumuna göre PARI tutum ölçeğinin EKR ($p=0.030$) ve geçimsizlik ($p=0.000$) alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulunmuştur (Tablo 4). Geliri giderden az olan annelerin EKR alt boyut puan ortalamaları geliri giderden fazla annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir ($p=0.022$). Geliri giderden az olan annelerin geçimsizlik alt boyut puan ortalamaları geliri gidere eşit ve geliri giderden fazla annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir (sırasıyla $p=0.000$, $p=0.000$). Annelerin aylık gelir durumuna göre aşırı koruyuculuk, demokratik ve sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Annelerin çocuğun cinsiyetine göre PARI tutum ölçeğinin alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Annelerin ailenin oluştuğu kişilere göre PARI tutum ölçeğinin geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($p=0.001$). Ailesi anne-baba-çocuklardan oluşan annelerin geçimsizlik alt boyut puan ortalamaları ailesi tek ebeveyn-çocuklar ve tek ebeveyn-çocuklar-aile büyüklerinden oluşan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak belirlenmiştir (sırasıyla $p=0.006$, $p=0.002$). Diğer alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Annelerin çocuk yetiştirme konusunda kendini yeterli hissetme durumlarına göre PARI tutum ölçeğinin demokratik ($p=0.001$), EKR ($p=0.006$) ve geçimsizlik ($p=0.006$) alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Çocuk yetiştirme konusunda kendini yeterli hisseden annelerin demokratik alt boyut puan ortalamaları kendini kısmen yeterli hisseden annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak bulunmuştur ($p=0.001$). Çocuk yetiştirme konusunda kendini yeterli hisseden annelerin EKR ve geçimsizlik alt boyut puan ortalamaları kendini kısmen yeterli hisseden annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak bulunmuştur (sırasıyla $p=0.008$, $p=0.003$). Annelerin çocuk yetiştirme konusunda kendini yeterli hissetme durumlarına göre aşırı koruyucu ve sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Tablo 5. Annelerin Çocuk Yetiştirme Konusunda Bilgi Alma Durumlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamaları ve Karşılaştırılması

Bilgi alma	n	Aşırı Koruyucu		Demokratik		Ev Kadınlığı Rolünü Red		Geçimsizlik		Sıkı Disiplin	
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
Evet	292	38.55	8.65	29.66	3.07	26.57	6.16	12.55	3.57	29.88	6.07
Hayır	98	42.24	8.30	28.60	3.23	28.39	6.86	13.00	3.78	33.33	7.47
	390	t=-3.690 p=0.000		t=2.921 p=0.004		t=-2.464 p=0.014		t=-1.052 p=0.293		t=-4.582 p=0.000	

Annelerin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma durumlarına göre PARI tutum ölçeğinin aşırı koruyucu ($p=0.000$), demokratik ($p=0.004$), EKR ($p=0.014$) ve sıkı disiplin ($p=0.000$) alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulunmuştur (Tablo 5). Çocuk yetiştirme konusunda bilgi alan annelerin demokratik alt boyut puan ortalamaları bilgi almayan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir ($p=0.004$). Çocuk yetiştirme konusunda bilgi alan annelerin aşırı koruyucu, EKR ve sıkı disiplin alt boyut puan ortalamaları bilgi almayan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak belirlenmiştir (sırasıyla $p=0.000$, $p=0.014$, $p=0.000$). Annelerin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma durumlarına göre geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

23-30 yaş grubundaki annelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamaları 31-40 yaş grubundaki annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir.

Ayyıldız (2005) ve Mızrakçı (1994) yaptıkları araştırmalarda bu araştırma ile benzer sonuçlar bulmuşlardır. Buna karşılık diğer araştırmalarda anne yaşının aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamasını etkilemediği belirlenmiştir (Ömeroğlu, 1996; Tortumluoğlu, 1999). Annenin küçük yaşta olmasının çocuğundan aşırı beklentide bulunmasıyla sonuçlandığı düşünülebilir.

Annelerin yaşlarına göre demokratik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Yapılan diğer araştırmalarda da aynı sonuca varılmıştır (Ayyıldız, 2005; Dekovic & Gerris, 1992; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1996; Şahin ve Özyürek, 2008; Tortumluoğlu, 1999). Demokratik tutumu benimsemiş olan bir annenin yaşı ilerlese de bu tutumunu sürdürdüğü düşünülebilir.

Annelerin yaşlarına göre EKR alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Yapılan diğer araştırmalarda da anne yaşının EKR alt boyut puan ortalamalarını etkilemediği bulunmuştur (Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1996). Ayyıldız (2005) ise anne yaşı küçüldükçe EKR alt boyut puan ortalamalarının arttığını saptamıştır. Yaşı küçük olan anne çocuğunu kabul etmekte güçlük yaşayabilir ve çocuğuna karşı ilgisiz davranabilir. Ancak araştırma bulgusu bu yönde değildir.

Annelerin yaşlarına göre geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Diğer araştırma bulguları bu araştırmanın bulgusuyla paralellik göstermektedir (Ayyıldız, 2005; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1996).

23-30 yaş grubundaki annelerin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamaları 31-40 yaş grubundaki annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir. Ayyıldız (2005) yaptığı araştırmada benzer sonuca ulaşmıştır. Raffertya ve Griffin'in (2010) çalışmasında da küçük yaşta olan annelerin daha az pozitif ebeveynlik davranışları gösterdikleri bulunmuştur. Küçük yaşta olan annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi ve becerisinin az olduğu, çocuğu baskı ve disiplinle yetiştirebileceğine inandığı düşünülebilir. Çocuğuna sözünü dinletebilmek için sıkı disiplin uyguladığı şeklinde yorumlanabilir.

Annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamalarının azaldığı belirlenmiştir. Bu bulgu ülkemizde yapılan diğer araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir (Ayyıldız, 2005; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1996; Özyürek ve Şahin, 2005). Çalışma sonuçları annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe geleneksel çocuk yetiştirme tutumlarından uzaklaştıklarını göstermektedir. Bu alt boyutun yansıttığı çocuğa karşı ölçsüzce özveride bulunma ve çocuktan bu özveriyi anlamasını bekleme tutumunun eğitim düzeyi yüksek annelerde azaldığı görülmektedir.

Annelerin eğitim durumuna göre demokratik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı bulunmuştur. Buna karşın yapılan diğer araştırmalarda annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe demokratik tutumunun arttığı belirlenmiştir (Ayyıldız, 2005; Dekovic & Gerris, 1992; Mızrakçı 1994; Ömeroğlu, 1996; Özyürek ve Şahin, 2005; Şahin ve Özyürek, 2008; Von Der Lippe, 1999). Tudge ve arkadaşlarının (2000) çalışmasında, eğitim düzeyi yüksek olan annelerin düşük olanlara göre çocukların gelişiminde onlara özgürlük vermeye daha fazla inandıkları ve çocukların kendilerini yönetmelerine önem verdikleri belirlenmiştir.

Annelerin eğitim durumuna göre EKR alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı bulunmuştur. Ayyıldız (2005), Mızrakçı (1994) ve Ömeroğlu (1996) tarafından eğitim düzeyi yüksek olan annelerin EKR alt boyut puan ortalamalarının anlamlı derecede düşük olduğu bulunmuştur. Von Der Lippe (1999) eğitim düzeyi düşük olan annelerin çocuğun fiziksel bakımı konusunda daha fazla endişe yaşadıklarını bulmuştur. Bu alt boyutun çocukla uzun süre bir arada kalmaktan hoşlanmama tutumunu yansıttığı düşünüldüğünde,

araştırmanın anaokuluna giden çocuk annelerinde yapılmış olmasının, araştırmada fark bulunmamasının nedeni olduğu sonucuna gidilebilir.

Geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında annelerin eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı bulunmuştur. Yapılan araştırmalarda, annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe, geçimsizlik alt boyut puan ortalamasının azaldığı ortaya koyulmuştur (Ayyıldız, 2005; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1996). Araştırmaya alınan annelerin eşlerinin %29.2'si lise, %53.1'i üniversite mezundur. Eşlerin eğitim düzeylerinin yüksek olması geleneksel aile yapısının değişmesine neden olmuş olabilir.

Annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarının azaldığı belirlenmiştir. Bu bulgu diğer araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir (Ayyıldız, 2005; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1996; Özyürek ve Şahin, 2005). T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün (1993) araştırmasında anne eğitim düzeyinin düşük olduğu durumlarda çocuk eğitiminde sıkı disiplinin çok gerekli olduğu görüşünün güçlendiği belirlenmiştir. Annenin eğitim düzeyi arttıkça çocuktan beklenen itaatin azaldığı bulunmuştur.

Tudge ve arkadaşlarının (2000) çalışmasında eğitim düzeyi yüksek olan annelerin düşük olanlara göre çocuklarını kontrol etmeye ve disipline daha az önem verdikleri belirlenmiştir. Von Der Lippe (1999) yüksek eğitim düzeyinde olan annelerin geleneksel tutumları daha az benimsediklerini bulmuştur. Benzer şekilde Rafferty ve Griffin'in (2010) çalışmasında da eğitim düzeyi düşük olan annelerin daha az pozitif ebeveynlik davranışları gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim düzeyi yüksek olan anneler kendilerini otorite olarak görmemekte, çocuk yetiştirmede kendi kurallarını uygulamamaktadır.

Çalışan annelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamaları çalışmayan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak belirlenmiştir. Ayyıldız (2005) ve Ömeroğlu'nun (1996) bulguları bu çalışmanın bulguları ile aynı yöndedir. Tortumluoğlu (1999) ise çalışan annelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamalarının arttığını bulmuştur.

Annelerin çalışma durumlarına göre demokratik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Diğer araştırmaların bulguları bu çalışmanın bulguları ile paralellik göstermektedir (Ayyıldız, 2005; Ömeroğlu, 1996; Tortumluoğlu, 1999). Dekovic ve Gerris (1992) ile Von Der Lippe'nin (1999) araştırmalarında çalışan annelerin demokratik tutumu benimsedikleri bulunmuştur.

Annelerin çalışma durumlarına göre EKR alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Yapılan diğer çalışmalarda çalışan annelerin EKR alt boyut puan ortalamalarının düşük olduğu bulunmuştur (Ayyıldız, 2005; Ömeroğlu, 1996). Bu çalışmanın anaokuluna giden çocuk anneleriyle yapılmış olması bunun nedeni olabilir. Anne ev hanımı olsa da çocuk anaokuluna gittiği için kendisine zaman ayırabilmektedir.

Annelerin çalışma durumlarına göre geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Diğer çalışmalarda ise çalışan annelerin geçimsizlik alt boyut puan ortalamasının ev hanımı annelerden daha düşük olduğu bulunmuştur (Ayyıldız, 2005; Ömeroğlu, 1996). Annelerin eşlerinin de çalıştığı düşünüldüğünde evde iş bölümü yapıldığı ve eşin anneye yardımcı olduğu sonucuna varılabilir.

Çalışan annelerin sıkı disiplin tutumlarının azaldığı belirlenmiştir. Diğer çalışmalarda da aynı sonuca ulaşılmıştır (Ayyıldız, 2005; Dekovic & Gerris, 1992; Ömeroğlu, 1996; Von Der Lippe, 1999). Sosyokültürel yapıdaki değişimle birlikte annenin çalışma yaşamına girmesi geleneksel çocuk yetiştirme değerlerinin değiştiğine işaret edebilir. Annenin iş ortamı gibi farklı bir sosyal çevreye girmesi olumsuz tutumlarını azaltmış olabilir. Bir mesleğe sahip

olmak anne için sosyal destek kaynağıdır. Sosyal destek annenin benlik saygısının yüksek olmasını ve kendisini daha iyi hissetmesini sağlar. Sonuçta anne çocuğuna karşı olumlu tutum sergiler.

Annelerin aylık gelir durumuna göre aşırı koruyuculuk alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Tortumluoğlu (1999) aylık geliri yüksek, Ömeroğlu (1996) ise düşük olan annelerin aşırı koruyuculuk alt boyut puan ortalamalarının yüksek olduğunu bulmuştur.

Annelerin aylık gelir durumuna göre demokratik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Tortumluoğlu'nun (1999) bulgusu bu çalışmanın bulgusuyla paraleldir. Ömeroğlu (1996) aylık gelir artışına paralel olarak annelerin demokratik tutumlarının arttığını bulmuştur. Tudge ve arkadaşlarının (2000) çalışmasında da aylık geliri yüksek olan annelerin çocuğun kendini yönetmesini ve bağımsız olmasını daha fazla destekledikleri bulunmuştur.

Geliri giderden az olan annelerin EKR alt boyut puan ortalamaları geliri giderden fazla annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir. Ömeroğlu'nun (1996) bulgusu bu çalışmanın bulgusuyla paraleldir. Ailenin ekonomik durumu iyi olduğunda annenin sosyal etkinliklere katılabildiği, bunun da ev işleri ve çocuk bakımından bıkmalarını engellediği düşünülebilir.

Geliri giderden az olan annelerin geçimsizlik alt boyut puan ortalamaları geliri gidere eşit ve geliri giderden fazla annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir. Ömeroğlu (1996) ise ailenin gelir düzeyinin anne tutumlarını etkilemediğini bulmuştur. Ailedeki ekonomik sıkıntının anne baba ilişkisine yansımaları mümkündür. Bu sıkıntılar nedeniyle eşler arasında çatışma yaşanabilir. Ekonomik sıkıntının nedeni erkeğin çalışmaması olduğunda erkek otoritesini kaybettiğini düşünerek eşine karşı olumsuz davranabilir.

Annelerin aylık gelir durumuna göre sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Ömeroğlu'nun (1996) bulguları buna paraleldir. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (1993) tarafından yapılan araştırmada da ailenin aylık geliri azaldıkça çocuk eğitiminde sıkı disiplinin çok gerekli olduğu yönündeki görüşün güçlendiği saptanmıştır. Yurt dışında yapılan bir çalışmada aylık geliri düşük olan annelerin çocuklarını kontrol etmeye ve disipline daha fazla önem verdikleri bulunmuştur (Tudge et.al., 2000).

Annelerin çocuğun cinsiyetine göre PARI tutum ölçeğinin aşırı koruyuculuk alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Yapılan diğer araştırmalarda aynı sonuca varılmıştır (Kaynar ve Yıldız, 2003; Keskin, 2004; Özyürek ve Şahin, 2005). Mızrakçı (1994) annenin kız çocuğuna karşı daha koruyucu tutum sergilediğini bulmuştur. Anneler erkek çocuğun daha güçlü ve dayanıklı buna karşılık kız çocuğun daha hassas ve savunmasız olduğunu düşünmektedir (Grigorenko & Sternberg, 2000; Yavuzer, 2003; Yörükoğlu, 2004). Geleneksel değerlerdeki bu bakış açısının değişme yolunda olduğu düşünülebilir.

Annelerin çocuğun cinsiyetine göre PARI tutum ölçeğinin demokratik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Yapılan diğer araştırmaların bulguları buna paraleldir (Dekovic & Gerris, 1992; Kaynar ve Yıldız, 2003; Keskin, 2004; Özyürek ve Şahin, 2005; Şahin ve Özyürek, 2008). Geleneksel Türk ailesinde erkek çocuk daha değerli olarak görülmektedir. Erkek çocuğun isteklerine önem verilmekte ve ona daha fazla söz hakkı tanınmaktadır (Yavuzer, 2003). Araştırma bulguları bu bakış açısının değiştiğini kanıtlar niteliktedir. Annelerin eğitim düzeyinin yüksek olması bunun nedeni olarak düşünülebilir.

Annelerin çocuğun cinsiyetine göre PARI tutum ölçeğinin EKR ve geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Keskin'in (2004) bulguları bu araştırma bulgularıyla uyumludur.

Annelerin çocuğun cinsiyetine göre PARI tutum ölçeğinin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Yapılan diğer araştırmaların sonuçları benzer niteliktedir (Dekovic & Gerris, 1992; Kaynar ve Yıldız, 2003; Keskin, 2004; Özyürek ve Şahin, 2005). T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün (1993) araştırmasında kız çocuklarına erkek çocuklardan daha fazla sorumluluk yüklendiği ortaya koyulmuştur. Çocuğa hiçbir özgür alan bırakmayan ve çocuğun kendi kararlarını vermesini desteklemeyen eğilimin kız çocukları söz konusu olduğunda daha güçlü olduğu belirlenmiştir.

Singh ve De Man (1992) tarafından yapılan çalışmada erkek ve kız annelerinin tutumlarında benzerlik ve farklılıklar olduğu, çocuğun cinsiyetinin annenin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyebileceği sonucuna varılmıştır. Von Der Lippe (1999) yaptığı çalışmada eğitim düzeyi düşük olan ve çalışmayan annelerin erkek çocuklara kontrol uygulanmasını gerekli gördükleri bulunmuştur. Annelerin erkek çocuklara fiziksel ceza uygulanması gerektiğine inandıkları belirlenmiştir. Aynı çalışmada annelerin kız çocuklardan daha fazla itaat bekledikleri ortaya koyulmuştur.

Türk toplumunda kız çocuktan daha fazla itaat beklenir. Buna karşılık erkek çocuğa fiziksel ceza uygulama daha fazladır (Yavuzer, 2003; Yörükoğlu, 2004). Araştırma bulguları, Türk toplumdaki sosyokültürel değişimlerin çocuk yetiştirme tutumlarına olumlu yansıdığı şeklinde yorumlanabilir.

Annelerin ailenin olduğu kişilere göre aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Tortumluoğlu'nun (1999) bulgusu bu araştırmanın bulgusu ile örtüşmektedir. Buna karşılık Mızrakçı (1994) ailede çocuğun bakımını paylaşan bir kişi olduğunda annelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamalarının anlamlı düzeyde azaldığını, Özyürek ve Şahin (2005) ise arttığını bulmuştur.

Annelerin ailenin olduğu kişilere göre demokratik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgu diğer araştırma bulguları ile desteklenmektedir (Özyürek ve Şahin, 2005; Şahin ve Özyürek, 2008; Tortumluoğlu, 1999). Bu bulguya bakılarak büyük ebeveynle yaşamının demokratik tutumu olumsuz etkilemediği sonucuna gidilebilir. Araştırma okul öncesi eğitim kurumuna giden çocuk anneleri ile yürütülmüştür. Bu durum ebeveynlerin ekonomik durum ve geleneklere bağlılık gibi nedenlerle aile büyükleri ile oturmayı tercih etmelerinin yanında çocuklarını bir okul öncesi eğitim kurumuna göndermede yalnızca bakım değil eğitime de önem verdiklerini düşündürebilir.

Annelerin ailenin olduğu kişilere göre EKR alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Ömeroğlu (1996) çocuğun terbiyesi ile en çok aile büyüklerinin meşgul olduğu ailelerde annelerin EKR alt boyut puan ortalamalarının anlamlı düzeyde arttığını bulmuştur.

Ailesi anne-baba-çocuklardan oluşan annelerin geçimsizlik alt boyut puan ortalamaları ailesi tek ebeveyn-çocuklardan oluşan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak belirlenmiştir. Anne çocuğun bakımı ve çalışma zorunluluğu arasında bocalamış olabilir. Babanın olmadığı durumlarda anne evin yükünü tek başına taşımakta zorlanabilir.

Ailesi anne-baba-çocuklardan oluşan annelerin geçimsizlik alt boyut puan ortalamaları ailesi tek ebeveyn-çocuklar-aile büyüklerinden oluşan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak belirlenmiştir. Çekirdek ailede anne baba çocuklarını sağladıkları uzlaşmayla kendi doğrularını temel alarak yetiştirebilmektedirler. Buna karşılık

geniş ailede bir kişinin çocuğa ceza verdiği bir durumu diğer kişi göz yumulacak bir durum olarak değerlendirebilmektedir. Yavuzer'in (2003) de belirttiği gibi büyük ebeveynlerin çocuğa aşırı hoşgörü göstermeleri ve bu tutumlarının annenin tutumuyla çelişmesi sonucunda annenin sıkıntı yaşamış olması mümkündür.

Annelerin ailenin olduğu kişilere göre sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Mızrakçı'nın (1994) araştırmasında ailede çocuğun bakımını paylaşan bir kişi olduğunda annelerin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarının azaldığı bulunmasına karşın diğer araştırmaların bulguları arttığı yönündedir (Ömeroğlu, 1996; Özyürek ve Şahin, 2005).

Annenin sosyal destek sistemlerinin güçlü olması çocuğuna olumsuz yaklaşmasını önler. Sosyal destek duygusal olarak verilebileceği gibi çocuğun bakımını paylaşarak da olabilir. Aile büyükleriyle yaşamının anneye sosyal destek şeklinde olumlu açıdan geri döndüğü düşünülebilir.

Annelerin çocuk yetiştirme konusunda kendini yeterli hissetme durumlarına göre aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Ayyıldız'ın (2005) çalışmasında aynı sonuca ulaşılmıştır.

Çocuk yetiştirme konusunda kendini yeterli hisseden annelerin demokratik alt boyut puan ortalamaları kendini kısmen yeterli hisseden annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak bulunmuştur. Ayyıldız'ın (2005) çalışmasında annenin çocuk yetiştirme konusunda kendini yeterli hissetme durumunun demokratik tutumunu etkilemediği belirlenmiştir. Ömeroğlu (1996) araştırmasında çocuğun tüm sorularına yanıt verebilen annelerin demokratik alt boyut puan ortalamalarının veremeyenlerden anlamlı derecede yüksek olduğunu saptamıştır. Annenin kendini yeterli hissetmesi çocuğuna olumlu şekilde yaklaşmasıyla sonuçlanmaktadır.

Çocuk yetiştirme konusunda kendini yeterli hisseden annelerin EKR alt boyut puan ortalamaları kendini kısmen yeterli hisseden annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak saptanmıştır. Ayyıldız'ın (2005) çalışmasında da bulgular aynı yöndedir. Ebeveynliği etkili olarak yaptığına inanmayan annelerin çocukları ile ilişkilerinde soğuk, duygusuz ve ilgisiz olabilecekleri belirtilmiştir (Grusec & Davidov, 2007; Yavuzer, 2003). Araştırma bulguları da bu yöndedir.

Çocuk yetiştirme konusunda kendini yeterli hisseden annelerin geçimsizlik alt boyut puan ortalamaları kendini kısmen yeterli hisseden annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak bulunmuştur. Ayyıldız'ın (2005) çalışmasında annenin çocuk yetiştirme konusunda kendini yeterli hissetme durumunun etkisiz olduğu belirlenmiştir. Anne babanın birbirlerine karşı olan davranışları aile içi ilişkilerin temelini oluşturur. Yavuzer (2003), sağlıklı ailede mutsuz anne ve mutsuz babanın kişisel becerileri ve girişimleri ile kendi gereksinimlerini karşılayamadıkları için gereksinimleri karşılamada çocuklarını araç olarak kullandıklarını ileri sürmüştür. Kendini yeterli hisseden annenin yaşadığı olumlu duygularla eşiyile sağlıklı ilişki kurduğu bunun da çocuğa yansıdığı düşünülebilir.

Annelerin çocuk yetiştirme konusunda kendini yeterli hissetme durumlarına göre sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Ayyıldız'ın (2005) çalışmasında da bulgular aynı yöndedir. Ömeroğlu (1996) araştırmasında çocuğun tüm sorularına yanıt verebilen annelerin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarının veremeyenlerden anlamlı derecede düşük olduğunu bulmuştur.

Çocuk yetiştirme konusunda bilgi alan annelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamaları bilgi almayan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak

belirlenmiştir. Mızrakçı (1994) bilgi alma durumunun aşırı koruyucu tutumu etkilemediği sonucuna ulaşmıştır. Annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alması tutumların çocuk üzerindeki yansımalarını anlamasına aracılık etmiş ve olumsuz tutumdan uzaklaşmasını sağlamış olabilir.

Çocuk yetiştirme konusunda bilgi alan annelerin demokratik alt boyut puan ortalamaları bilgi almayan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir. Mızrakçı'nın (1994) bulguları bu çalışmayla paraleldir.

Grusec ve Davidov (2007), annenin, uzman kişilerden, aile büyüklerinden, arkadaşlarından ya da kitap, dergi ve gazetelerden bilgi alabileceğini, doğru kaynaklardan alınan bilginin tutumları olumlu yönde etkileyeceğini ifade etmiştir. Annelerin çocuk yetiştirme konusunda %78.76 ile en fazla kitap, dergi ve gazetelerden bilgi aldığı saptanmıştır. Annelerin %22.60'ı uzmanı, %21.57'si seminer ve konferansları bilgi kaynağı olarak kullandıkları belirlenmiştir. Annelerin doğru kaynaklardan bilgi almaları demokratik tutumu benimsemelerini sağlamış olabilir.

Çocuk yetiştirme konusunda bilgi alan annelerin EKR alt boyut puan ortalamaları bilgi almayan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak belirlenmiştir. Mızrakçı (1994) bilgi alma durumunun EKR tutumunu etkilemediğini bulmuştur.

Annelerin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma durumlarına göre geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Mızrakçı'nın (1994) bulguları da bu yöndedir.

Çocuk yetiştirme konusunda bilgi alan annelerin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamaları bilgi almayan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak belirlenmiştir. Mızrakçı (1994) bilgi alma durumunun sıkı disiplin tutumunu etkilemediğini bulmuştur. Ömeroğlu (1996) tarafından yapılan araştırmada çocuk yetiştirme konusunda karşılaştığı problemleri uzmana danışan annelerin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamaları düşük olarak bulunmuştur. Bu bulgu araştırma bulgusuyla örtüşmektedir.

Annelerin uzmandan aldıkları bilgiyle olumsuz tutumdan uzaklaştıkları söylenebilir. Annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi almaması çocuktan gelişim düzeyine uygun olmayan, aşırı beklentilerinin olmasına neden olabilir. Bu aşırı beklentiler uygun olmayan şekilde ve sıklıkta ceza ile sonuçlanabilir.

Bekman ve Koçak (2011) tarafından anne-çocuk eğitim programına katılan annelerle niteliksel bir araştırma yapılmıştır. Annelerin çocuklarını daha iyi yetiştirme ve donanımlı olma isteği nedeniyle anne-çocuk eğitim programlarına katıldıkları belirlenmiştir. Anneler programa katılmaya karar verdiklerinde çevrelerinde bulunan tüm kişilerden olduğu gibi okul öncesi öğretmenlerinden de geribildirim almışlardır. Aldıkları olumlu geribildirimler onlara destek olmuş ve onları yüreklendirmiştir. Anneler aldıkları destek yoluyla kendisine ve kararlarına daha çok güvenmeye başlamış ve yaptığının doğru olduğuna inanmıştır. Gruptaki öğretmenin programı uygulama biçimi ve model olması, grup sürecinin etkili olmasını, annelerin edindikleri bilgileri kullanmasını, dolayısıyla değişimi sağlamıştır. Öğretmenin annelere zaman ayırması ve iyi bir iletişim kurması, annelerin hem gruba devam etmelerine hem de grupta paylaşılanları daha iyi benimsemelerine katkı sağlamıştır.

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar şunlardır:

1. Annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumlarının azaldığı bulunmuştur.

2. Çalışan annelerin aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumları azaldığı belirlenmiştir.

3. Ailenin gelir düzeyi düştükçe annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme ve geçimsizlik tutumlarının arttığı görülmektedir.

4. Ailesi anne-baba-çocuklardan oluşan annelerin, ailesi tek ebeveyn-çocuklar ve tek ebeveyn-çocuklar-aile büyüklerinden oluşan annelere göre geçimsizlik tutumları azaldığı saptanmıştır.

5. Çocuk yetiştirme konusunda kendini yeterli hissedenden annelerin demokratik tutumları arttığı, ev kadınlığı rolünü reddetme ve geçimsizlik tutumları azaldığı belirlenmiştir.

6. Çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma durumu geçimsizlik dışındaki tüm tutumları etkilediği bulunmuştur.

7. Annelerin bilgi alma kaynağı olarak uzmanı düşük oranda kullandıkları saptanmıştır.

5. ÖNERİLER

Sonuçlar ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

1. Annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumlarının azaldığı bulgusu sağlık profesyonellerinin ve eğitimcilerin kadının eğitim düzeyinin yükseltilmesi ile ilgili çalışmalarda rol alması açısından önemlidir.

2. Çalışan annelerin olumsuz tutumları azaldığı için kadının iş yaşamında yer almasının desteklenmesi, kadını güçlendirme çalışmalarında rol alınması, ev hanımı olan annelerin çocuk yetiştirme konusundaki eğitim programlarına katılımlarının sağlanması yararlı olacaktır.

3. Ailenin gelir düzeyi düştükçe annelerin olumsuz tutumlarının artması nedeniyle gelir düzeyi düşük olan annelere ulaşılması hedeflenebilir.

4. Ailenin bütünlüğünün korunması ve sürdürülmesinde aileye gereken desteğin verilmesi önerilebilir.

5. Annelerin çocuk yetiştirme konusunda kendini yeterli hissetmesi tutumlarını olumlu yönde etkilemektedir. Bu nedenle sağlık profesyonellerinin ve eğitimcilerin annenin kendini yeterli hissetmeme nedenleri araştırması önemlidir. Sağlık profesyonellerinin aile çocuk sahibi olmaya karar vermeden önce annenin kendini yetersiz hissettiği yönleri belirlemesi, etkili aile planlaması hizmetlerini sunarak kadının kendini yeterli hissettiği dönemde anne olmasını sağlaması yararlı olacaktır.

6. Çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma durumu neredeyse tüm tutumları etkilediği sonucu düşünüldüğünde bu konuda yapılacak eğitim çalışmalarının önemi ortaya çıkmaktadır. Çocuk yetiştirme konusunda eğitim programları hazırlanması, bu programların her anne için kolay ulaşılabilir olmasının sağlanması, programlara işlerlik kazandırılması ve programların yaygınlaştırılması, temel eğitim kapsamında, çocuk gelişimi ve eğitimi, çocuklara doğru yaklaşım biçimi konularının yer alması için çaba gösterilmesine gereksinim duyulmaktadır.

7. Annelerin bilgi alma kaynağı olarak uzmanı düşük oranda kullanmaları sağlık profesyonellerinin ve eğitimcilerin danışmanlık rolü açısından önemle ele alınması gereken bir konudur.

8. Bu çalışmada incelenmeyen, çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyebileceği düşünülen diğer etmenler incelenmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akgül, A. (2005). *Tıbbi Araştırmalarda İstatistiksel Analiz Teknikleri* (3. Baskı). Ankara: Emek.
- Ayyıldız, T. (2005). *Zonguldak İl Merkezinde 0-6 Yaş Çocuğu Olan Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karaelmas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Zonguldak.
- Bekman, S. ve Koçak, A.A. (2011). Beş ülkeden anneler anlatıyor I: anne-çocuk eğitim programı kimler için ve neden etkili? *Eğitim ve Bilim*, 36 (160): 171-183.
- Chiu, L.H. (1987). Child-rearing attitudes of Chinese, Chinese-American, and Anglo-American mothers. *International Journal of Psychology*, 22: 409-419.
- Çetinkaya, B. ve Başbakkal, Z. (2005). Çocuk sağlığı ve hastalıkları kliniklerinde çalışan hemşirelerin benlik saygısı düzeylerinin ve çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 21 (2): 47-57.
- Dekovic, M. & Gerris J.R. (1992). Parental reasoning complexity, social class, and child rearing behaviors. *Journal of Marriage and the Family*, 54: 675-685.
- Gander, M.J. ve Gardiner, H.W. (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Çev. Ali Dönmez, Nermin Çelen ve Bekir Onur) (4. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Grigorenko, E.L. & Sternberg, R.J. (2000). Elucidating the etiology and nature of beliefs about parenting styles. *Developmental Science*, 3 (1): 93-112.
- Grusec, J.E. & Davidov, M. (2007). Socialization in the family: the roles of parents. Grusec, J.E. & Hastings, P.D. (ed). *Handbook of Socialization: Theory and Research* (pp.284-309). New York: The Guilford Press.
- Kaynar, D. ve Yıldız, S. (2003). Çocuklardaki travmatik kazalar ile annelerin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki. *İ.Ü.F.N.H.Y.O. Hemşirelik Dergisi*, XIII (51): 3-24.
- Keskin, S. (2004). Çocuğun yaş, cinsiyet, bilişsel yetenek ve anaokuluna gitmesinin annenin ev kadınlığı tutumuna etkisi. *Cerrahpaşa Tıp Dergisi*, 35 (4): 181-187.
- Küçük, Ş. (1990). PARI ölçeğinin Türkçe formunun 2., 3. ve 4. alt ölçeklerinin geçerlik çalışması. *V.Ulusal Psikoloji Kongresi Psikoloji Seminer Dergisi*, 8: 451-459.
- Le Compte, G., Le Compte, A. ve Özer, S. (1978). Üç sosyoekonomik düzeyde Ankaralı annelerin çocuk yetiştirme tutumları: Bir ölçek uyarlaması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 1 (1): 5-8.
- Mızrakçı, Ş. (1994). *Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etki Eden Faktörler: Demografik Özellikleri, Kendi Yetiştiriliş Tarzları, Çocuk Gelişimine İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Çocuğun Mizacına İlişkin Algıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Ömeroğlu, F. (1998). *Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Terbiyesinde Annenin Rolü ve Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları (Anne Tutumlarının Demografik Bilgilere Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına İlişkin Bir Araştırma)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Öner, N. (1997). *Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler* (3.Basım). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 538-542.
- Özyürek, A. ve Şahin, F.T. (2005). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *GÜ Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (2): 19-34.
- Potts, N.L. & Mandleco, B.L. (2002). *Pediatric Nursing: Caring for Children and Their Families*. US: Delmar Thomson Learning, 66-77.

- Raffertya, Y. & Griffin, K.W. (2010). Parenting behaviours among low-income mothers of preschool age children in the USA: implications for parenting programmes. *International Journal of Early Years Education*, 18 (2): 143–157.
- Schaefer, E.S. & Bell, R.Q. (1958). Development of a parental attitude research instrument. *Child Development*, 29 (3): 339-361.
- Singh, S. & De Man, A. (1991). Maternal attitudes of indian women: A study of gender differences. *Social Behavior and Personality*, 19 (4): 297-303.
- Sümer, N. Aktürk, G.E. & Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye'de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13 (25): 42-61.
- Şahin, F.T. ve Özyürek, A. (2008). 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (3): 395-414.
- T.C.Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (1993). *Ailede Çocuk Eğitimi Araştırması: Aralık 1992 - Aralık 1993*. Ankara: AAK, Yayın No.84.
- Tortumluoğlu, G. (1999). *Annelerin Aile Kavramını Algılaması ve Bunun Çocuk Yetiştirme Tutumuna Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.
- Tudge, J., Hogan, D., Snezhkova, I., Kulakova, N. & Etz, K. (2000). Parent's child-rearing values and beliefs in the United States and Russia: The impact of culture and social class. *Infant and Child Development*, 9: 105-121.
- Von Der Lippe, A. (1999). The impact of maternal schooling and occupation on child-rearing attitudes and behaviors in low income neighborhoods in Cairo, Egypt. *International Journal of Behavioral Development*, 23 (3): 703-729.
- Wang, C.C. & Phinney, J.S. (1998). Differences in child rearing attitudes between immigrant Chinese mothers and Anglo-American mothers. *Early Development and Parenting*, 7: 181-189.
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 145-160.
- Yörükoğlu, A. (2004). *Çocuk Ruh Sağlığı* (27. Basım). İstanbul: Özgür Yayınları, 29-38.

EXTENDED ABSTRACT

The most important factor that determines the way the child perceives her/himself and the world and her/his reaction against events is the behavior of the parents against her/him. Positive child rearing attitudes contribute to the child to be a beneficial individual to her/himself and the society in the future. Child rearing attitudes of both mother and father are of vital importance. Considering the structure of the Turkish society, it is seen that the care role is played by the mother. She spends more time and communicates with the child.

The health professionals, such as child nurses and educators who shall take steps that would support the parents to rear the children healthily, should primarily know the condition of the society concerning this issue. The study is thought to serve for this purpose. Like in every other society, some changes are occurring in the structure of the Turkish society, as well. Child rearing attitudes are thought to get influenced by this dynamic structure in the society. The sociocultural liveliness in the province of Izmir and the change that has arisen in the population structure as a result of the migrations received are expected to reflect on the child rearing attitudes.

It is a descriptive and comparative study. The population of the study is consisted of all nursery schools which are subject to the National Education Directorate in the city centrum of Izmir. The sample was selected via the method of cluster sample. Mothers of totally 643 students who receive education at three chosen nursery schools constitute the sample. Totally 390 mothers participated in the study. The respond rate is 60.7%.

Data collection tools are Personal Information Form and Parental Attitude Research Instrument. The original of the scale, Parental Attitude Research Instrument (PARI), was developed by Schaefer and Bell (1958). It totally includes 115 items and 5 subscales. The adaptation of the scale into Turkish was performed by Le Compte, Le Compte and Özer (1978). 60 items, having a high validity and clarity, were chosen by Le Comple, Le Comple and Özer (1978) from 115 items that are available in the original of the scale. A scale consisted of 5 subscales was constituted. These subscales are; dependency, democratic attitude and equalitarianism, rejection of homemaking role (RHR), marital conflict and strictness and authoritarianism. Structure validity of the 2nd, 3rd and 4th subscales of PARI was supported in the study of Küçük (1990).

The information in the personal information form is stated with numbers and percentages. One-way analysis of variance (ANOVA), Tukey's HSD Test, the independent samples t test, Kruskal Wallis Test and Mann-Whitney U test with Bonferroni correction were performed for the assessment of the data.

The dependency subscale point average of mothers in the age group of 23-30 is higher, compared to mothers in the age group of 31-40. Mothers in the age group of 23-30 apply strictness and authoritarianism more than mothers in the age group of 31-40. As the education level of the mother increases, the dependency attitude decreases. It is seen that the point averages of mothers with a high educational level decrease in the subscale of strictness and authoritarianism.

It was determined that there is not a difference in the RHR subscale point average of mothers, according to their working status. Like other studies, it was concluded in this study that strictness and authoritarianism attitudes of working mothers decrease, as well.

It was determined that there is not a difference in the dependency attitude of mothers, according to their monthly income status. RHR and marital conflict subscale point average of mothers whose income is less than the expense is higher.

In the study, it was determined that there is not a difference in the dependency, democratic and strictness and authoritarianism attitude according to the gender of the child, in compliance with literature.

Marital conflict subscale point average of mothers whose families are consisted of mother-father-children is lower, compared to mothers whose families are consisted of single parents-children. Similarly, the marital conflict subscale point average of mothers with a nuclear family is lower, compared to mothers whose families are consisted of single parents-children-family elders.

Mothers who obtain information in terms of child rearing show a democratic attitude. The strictness and authoritarianism attitude of mothers, who obtain information in terms of child rearing, decreases.

As a result of this study, it was found that the dependency and strictness and authoritarianism attitudes of mothers having a high educational level and working mothers decrease. It will be beneficial to support the women to have a part in the business life, play a role in the studies of strengthening the women, enable the housewife mothers to participate in educational programs concerning child rearing.

It is seen that as the income level of the family decreases, the rejection of homemaking role and marital conflict attitudes of mothers increase. It might be aimed to reach to mothers with a low income level. Since the negative attitudes of mothers with nuclear families decrease, it might be suggested to provide the required support for the family in order to protect and sustain the unity of the family.

It was determined that democratic attitudes of mothers who feel themselves sufficient in terms of child rearing increase and their RHR and marital conflict attitudes decrease. It will be beneficial that health professionals and educators research the reasons why the mother does not feel herself sufficient, determine the aspects the mother feels herself insufficient before the family decides to have children, enable the woman to become a mother during the period when she feels herself sufficient through presenting effective family planning services.

It is seen that the state of obtaining information in terms of child rearing affects all attitudes, except for marital conflict. The importance of educational studies to be performed on this subject is revealed. Attainability of educational programs in terms of child rearing for every mother, gaining functionality for the programs and making efforts for the proliferation of the programs are required.